

УДК 343.13

DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2024.1.38>

Ткач А. В.,
кандидат юридичних наук,
прокурор Печерської окружної прокуратури міста Києва

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ УЧАСНИКАМИ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА ВЛАСНИХ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УЧАСТІ В СУДОВОМУ РОЗГЛЯДІ

Анотація. Актуальність статті полягає в тому, що з урахуванням реалій широкомасштабного вторгнення РФ, нанесення ракетних ударів майже по всій території нашої держави та залучення значної частини громадян до відсічі збройній агресії в лавах ЗСУ, надзвичайно гостро постала проблематика забезпечення особистої участі у судових засіданнях учасників кримінальних проваджень, в першу чергу свідків і потерпілих. З перших днів великої війни Верховний Суд намагався надати рекомендації, яким чином діяти судам в таких надскладних умовах. Метою статті є окреслити шляхи вирішення проблематики дистанційної участі в судовому процесі учасників, які з поважних причин не можуть особисто прийти до приміщення суду під час дії правового режиму воєнного стану, дослідження актуальної судової практики на зазначену тематику та висловлення пропозицій щодо вирішення проблемних питань, які виникають під час правозастосовної практики. У запропонованій статті висвітлено окремі аспекти використання учасниками кримінального судочинства власних технічних засобів під час дистанційної участі в судовому розгляді в умовах дії правового режиму воєнного стану. Проаналізовано актуальну судову практику, досліджено правові висновки Верховного Суду, новели законодавства з обраної тематики. Зокрема описано нещодавно прийнятий Верховною Радою України законопроект № 8219, який вирішує низку проблем із дистанційною участю в судовому провадженні. Спираючись на досліджену судову практику, зроблено висновки, що при належній організації судового процесу, дистанційна участь сторони кримінального провадження сприяє дотриманню розумності строків розгляду кримінального провадження, вирішує проблему затягування судового розгляду у зв'язку із неприбуттям сторін безпосередньо в судові засідання, покликана зменшити відсоток нерозглянутих судами кримінальних проваджень. Також у статті приділено увагу змінам в кримінальне процесуальне законодавство, які врегульовують дистанційну участь у судовому розгляді в режимі відеоконференції з використанням власних технічних засобів, тобто коли особа, яка бажає взяти участь в судовому засіданні знаходиться поза межами суду. Наведено правовий порядок, запропонований законодавцями щодо подання клопотання стороною провадження про дистанційну участь та описано порядок дій суду в разі надходження такого клопотання.

Ключові слова: суд, дистанційна участь, воєнний стан, широкомасштабне вторгнення РФ, розумні строки, власні технічні засоби.

Tkach A. V. Peculiarities of use of own technical means by participants of criminal proceedings to ensure participation in court proceedings

Abstract. The relevance of the article lies in the fact that, taking into account the realities of the large-scale invasion of the Russian Federation, the launch of missile strikes on almost the entire territory of our country and the involvement of a large part of citizens in repelling armed aggression in the ranks of the Armed Forces, the issue of ensuring the personal participation in court sessions of participants in criminal proceedings has become extremely acute. primarily witnesses and victims. From the first days of the great war, the Supreme Court tried to provide recommendations on how the courts should act in such extremely difficult conditions. The purpose of the article is to outline the ways to solve the problem of remote participation in the court process of participants who, for good reasons, cannot personally come to the court premises during the legal regime of martial law, to study the current judicial practice on the specified topic and to express proposals for solving the problematic issues that arise during law enforcement practice. The proposed article highlights certain aspects of the use of own technical means by participants to criminal proceedings during remote participation in court proceedings under the martial law regime. The author analyses the current case law, examines the legal opinions of the Supreme Court, and legislative innovations on the selected topic. In particular, the author describes the Draft Law No. 8219 recently adopted by the Verkhovna Rada of Ukraine, which solves a number of problems with remote participation in court proceedings. Based on the studied case law, the author concludes that, if the

trial is properly organised, remote participation of a party to criminal proceedings contributes to the observance of the reasonableness of the time limits for consideration of criminal proceedings, solves the problem of delay in court proceedings due to the parties' failure to appear in court, and is intended to reduce the percentage of criminal proceedings not considered by the courts. The article also focuses on the amendments to the criminal procedure legislation which regulate remote participation in court proceedings via videoconference using own technical means, i.e. when a person wishing to participate in a court hearing is outside the court. The author provides the legal procedure proposed by legislators for filing a motion by a party to the proceedings for remote participation and describes the procedure for court action upon receipt of such a motion.

Key words: court, remote participation, martial law, large-scale invasion of the Russian Federation, reasonable time limits, own technical means.

Постанова проблеми. З урахуванням реалій широкомасштабного вторгнення РФ, нанесення ракетних ударів майже по всій території нашої держави та залучення значної частини громадян до відсічі збройній агресії в лавах ЗСУ, надзвичайно гостро постала проблематика забезпечення особистої участі у судових засіданнях учасників кримінальних проваджень, в першу чергу свідків і потерпілих. З перших днів великої війни Верховний Суд намагався надати рекомендації, яким чином діяти судам в таких надскладних умовах. Зокрема у листі від 03.03.2022 № 2/0/2-22 «Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» ВС рекомендував у випадках, якщо через об'єктивні обставини учасник кримінального провадження не може брати участь у засіданні в режимі відеоконференцзв'язку за допомогою технічних засобів, визначених КПК України, як виняток можна допускати участь такого учасника в режимі відеоконференцзв'язку за допомогою інших засобів, при цьому роз'яснивши такому учаснику його процесуальні права та обов'язки [1].

Проте, вказані рекомендації наштовхувались на низку проблем при практичному їх застосуванні. Наприклад, суттєвою перешкодою була відсутність можливості вручити учаснику, який бере участь в судовому засіданні поза приміщенням суду, за допомогою власних технічних засобів, пам'ятку про права та обов'язки; належним чином встановити особу та привести її до присяги; забезпечити належну аудіо-відео фіксацію судового засідання тощо. Тому подібні питання потребували невідкладного законодавчого регулювання, що і втілено у законопроекті № 8219 «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо

забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи», який нещодавно було прийнято Верховною Радою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані із дистанційною участю в судових засіданнях сторін кримінального провадження висвітлювались в різній інтерпретації у працях І. Басистої, А. Бежанової, І. Гловюк, Н. Глинської, О. Дроздова, О. Кравчука, І. Крицької, О. Кучинської, Д. Літкевича, В. Мильцевої, О. Метелева, А. Столітнього, Г. Тетерятник, І. Тітка, А. Туманянц, С. Шаренко, Д. Шингарьова, Н. Шульги та інших.

Метою статті є окреслити шляхи вирішення проблематики дистанційної участі в судовому процесі учасників, які з поважних причин не можуть особисто прибути до приміщення суду під час дії правового режиму воєнного стану, дослідження актуальної судової практики на зазначену тематику та висловлення пропозицій щодо вирішення проблемних питань, які виникають під час правозастосовної практики.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до чинних на момент підготовки вказаного матеріалу положень ч. 1 ст. 336 КПК України, судові провадження може здійснюватися у режимі відеоконференції під час трансляції з іншого приміщення, у тому числі яке знаходиться поза межами приміщення суду (дистанційне судові провадження), у таких випадках:

- 1) неможливості безпосередньої участі учасника кримінального провадження в судовому провадженні за станом здоров'я або з інших поважних причин;
- 2) необхідності забезпечення безпеки осіб;
- 3) проведення допиту малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого;

4) необхідності вжиття таких заходів для забезпечення оперативності судового провадження;

5) наявності інших підстав, визначених судом достатніми.

Згідно ч 2 ст. 336 КПК України, суд ухвалює рішення про здійснення дистанційного судового провадження за власною ініціативою або за клопотанням сторони чи інших учасників кримінального провадження. У разі якщо сторона кримінального провадження чи потерпілий заперечує проти здійснення дистанційного судового провадження, суд може ухвалити рішення про його здійснення лише вмотивованою ухвалою, обґрунтувавши в ній прийняте рішення. Суд не має права прийняти рішення про здійснення дистанційного судового провадження, в якому поза межами приміщення суду перебуває обвинувачений, якщо він проти цього заперечує, крім випадків здійснення дистанційного судового провадження в умовах воєнного стану [2,3]. Тобто правовий режим воєнного стану дозволяє зробити виняток із загального правила.

Втім до прийняття законопроекту № 8219, положення ст. 336 КПК України не конкретизували, які саме засоби зв'язку дозволено використовувати учасникам дистанційного процесу і тому суди, ухвалюючи рішення про надання дозволу на використання таких засобів поза приміщенням суду, посилались на загальні засади кримінального провадження. За загальними нормами цієї статті, застосовувані в дистанційному судовому провадженні технічні засоби і технології мають забезпечувати належну якість зображення і звуку, дотримання принципу гласності та відкритості судового провадження, а також інформаційну безпеку. Учасникам кримінального провадження має бути забезпечена можливість чути та бачити хід судового провадження, ставити запитання і отримувати відповіді, реалізовувати інші надані їм процесуальні права та виконувати процесуальні обов'язки, передбачені цим Кодексом [3].

З метою забезпечення розумності строків розгляду кримінального провадження деякі суди застосовували вказані рекомендації ВС та проводили судові засідання, дозволяючи застосування власних технічних засобів про-

курорам, адвокатам, потерпілим, свідкам. Зокрема програми «EasyCon», «ZOOM» та інших. [3]. Так згідно ухвали Франківського районного суду м. Львова від 10.07.2023 у справі № 465/3106/17 року, розглянувши клопотання обвинуваченого у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 4 ст. 27 -ч. 5 ст. 191, ч. 4 ст. 27-ч. 2 ст. 200, ч. 4 ст. 27 – ч. 3 ст. 362 КК України, про проведення судового засідання у режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів за допомогою програмного забезпечення «EasyCon», суд встановив, що вказана справа перебуває в провадженні суду досить тривалий час – з 26 травня 2017 року та оскільки обвинувачений знаходиться за кордоном в силу сімейних обставин, суд визнав за можливе задовольнити його клопотання з наступною правовою аргументацією. Суд вказав, що «сторони цього кримінального провадження мешкають в різних містах України, які є досить віддаленими від Франківського районного суду міста Львова, а зважаючи на запроваджений в Україні воєнний стан, обвинувачений ОСОБА_3 систематично перебуває за межами країни. З огляду на вказане, завершити розгляд даного кримінального провадження не видається можливим протягом близько 7 років. До суду надійшло клопотання обвинуваченого ОСОБА_3 про проведення судового засідання у режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів у зв'язку з перебуванням за межами України в Республіці Польща, прибути в судові засідання не має можливості у зв'язку з тим, що на його утриманні знаходяться його малолітні діти, а зважаючи на воєнний стан, часті повітряні тривоги, він не має на кого їх залишити, відтак, просить проводити судові засідання в режимі відеоконференції за допомогою власних технічних засобів».

Задовольняючи вказане клопотання суд зазначив, що «відповідно до статті 9 КПК України під час кримінального провадження суд зобов'язаний неухильно додержуватися вимог Конституції України, цього Кодексу, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, вимог

інших актів законодавства. При цьому відповідно до частини 6 цієї статті у випадках, коли положення цього Кодексу не регулюють або неоднозначно регулюють питання кримінального провадження, суд застосовує загальні засади кримінального провадження. Також приймаючи рішення про надання дозволу на проведення судового засідання із використанням власних технічних засобів, суд зважив на те, що норми статті 336 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) передбачають можливість здійснення дистанційного судового провадження в умовах, які забезпечують ідентифікацію особи, котра перебуває за межами приміщення суду, й інформування її про процесуальні права та обов'язки в установленій законом спосіб».

При цьому, суд дійшов висновку, що «КПК України не визначає, що приміщенням, з якого здійснюється трансляція, має бути лише приміщення суду. Таке доводить, що трансляція під час відеоконференції відповідно до норм кримінального процесуального закону може здійснюватись з будь-якого місця за умови наявності відповідної технічної можливості.

Що ж стосується іншої частини норм частин 4 – 6 статті 336 КПК України передбачають лише порядок встановлення особи учасника судового провадження, який бере участь у цьому провадженні дистанційно, та ознайомлення його з його правами у процесі, але – не заборону використовувати для забезпечення проведення відеоконференції будь-які приміщення та власні технічні засоби. Таким чином, наведені норми процесуального права не виключають можливості участі особи у судовому засіданні дистанційно і з будь-якого іншого місця з використанням власних технічних засобів.

Окрім того, Європейська комісія з питань ефективного правосуддя (СЕПЕJ) у пункті 41 Керівництва щодо проведення судових проваджень у режимі відеоконференції від 30 червня 2021 року СЕПЕJ (2021)4REV4 рекомендує судам залежно від вимог національного законодавства забезпечувати можливість участі осіб у судових засіданнях в режимі відеоконференції із залів суду, місць позбавлення волі, приміщень юридичних фірм чи інших безпечних місць, перелік яких не є вичерпним».

Крім того, суд послався на уже згаданий нами лист Верховного Суду «Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» від 03 березня 2022 року N 1/0/2-22 та позицію Верховного Суду, в т. ч. суддів Великої Палати, щодо участі учасників справи у судовому засіданні в режимі відеоконференції за допомогою комплексу технічних засобів та програмного забезпечення «EasyCon». Зокрема, така позиція відображена в ухвалі судді Великої Палати Верховного Суду від 08 лютого 2023 року у справі N 415/2182/20, де підставою постановлення такої було перебування учасників справи за межами України, в ухвалі судді Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 31 жовтня 2022 року у справі N 124/11515/13-к, в ухвалі Судді Верховного Суду від 06 лютого 2023 року у справі N 335/591/21 (провадження N 51-4116км22) та ін.

Суд зазначив в цитованій ухвалі, що «обвинувачений ОСОБА_3 має на утриманні малолітніх дітей, з якими перебуває за межами території України і зважаючи на введений воєнний стан, часті повітряні тривоги не має на кого їх залишити та станом на зараз не має можливості взяти участь в судовому засіданні у м. Львові або з приміщення іншого суду на території України.

Особа обвинуваченого ОСОБА_3 встановлена, він неодноразово брав участь в судових засіданнях, на виконання положень ч. 4 ст. 336 КПК України направлено на електронну адресу пам'ятку про права та обов'язки учасника процесу, така ним отримана, підписана, відсканована та скерована засобами електронного зв'язку на адресу суду та міститься в матеріалах справи.

Виходячи з наведеного, з метою забезпечення належної реалізації прав обвинувачених на захист, зважаючи на тривалість перебування такого кримінального провадження на розгляді суді (близько семи років) й ефективності кримінального провадження в умовах воєнного стану, введеного на території України Указом Президента N 64/2022 від 24 лютого 2022 року (зі змінами), суд вважав за необхідне й можливе забезпечити участь обвинуваченого ОСОБА_3 у судовому засі-

данні за межами приміщення суду через сайт системи відеоконференцзв'язку vkz.court.gov.ua. з використанням власних технічних засобів [4].

Аналогічне рішення прийнято і Верховним Судом в ухвалі від 5 липня 2023 року у справі N 415/2182/20, де захисникам дозволено приймати участь в судовому засіданні за допомогою власних технічних засобів поза межами приміщення суду. Так суддя Великої Палати Верховного Суду, розглянувши клопотання захисників ОСОБА_2 і ОСОБА_3 про їх дистанційну участь у режимі відеоконференції у касаційному розгляді кримінального провадження щодо ОСОБА_4, ОСОБА_5, ОСОБА_6 та ОСОБА_7, встановив, що «касаційний розгляд кримінального провадження за касаційними скаргами захисника ОСОБА_2 в інтересах засудженого ОСОБА_6 та захисника ОСОБА_3 в інтересах засудженого ОСОБА_4 на вирок Лисичанського міського суду Луганської області від 18 травня 2020 року та ухвалу Луганського апеляційного суду від 05 жовтня 2020 року Великою Палатою Верховного Суду призначено на 11 липня 2023 року о 14:00. 5 липня 2023 року на адресу Верховного Суду надійшли клопотання захисника ОСОБА_2 в інтересах засудженого ОСОБА_6 та захисника ОСОБА_3 в інтересах засудженого ОСОБА_4 про їх участь у судовому засіданні у режимі відеоконференції поза межами приміщення суду у підсистемі відеоконференцзв'язку. Мотивуючи клопотання, захисник ОСОБА_3 посилається на неможливість взяти участь у судовому засіданні безпосередньо у зв'язку з тимчасовим перебуванням за кордоном.

Захисник ОСОБА_2 в обґрунтування свого клопотання зазначає, що забезпечення його дистанційної участі у судовому засіданні з приміщень інших судів у місті Полтаві, де адвокат тимчасово проживає, ускладнене у зв'язку з можливими непередбачуваними тривалими відключеннями електропостачання у регіоні».

Розглянувши зазначені клопотання, судом задовольнив їх з огляду на наступне. Норми статті 336 КПК України встановлюють можливість здійснення дистанційного судового провадження в умовах, які забезпечують іденти-

фікацію особи, котра перебуває за межами приміщення суду, й інформування її про процесуальні права та обов'язки в установленій законом спосіб.

Якщо особа, яка братиме участь у судовому провадженні дистанційно, знаходиться у приміщенні, розташованому поза територією юрисдикції суду та за межами міста, в якому він розташований, суд згідно з частиною п'ятою статті 336 КПК може своєю ухвалою доручити забезпечення проведення відеоконференції суду, на території юрисдикції якого перебуває учасник судового розгляду. В означених випадках секретар судового засідання або судовий розпорядник зобов'язані перевірити документи, що посвідчують особу учасника процесу, вручити пам'ятку про процесуальні права та обов'язки і перебувати поряд із ним до закінчення судового засідання.

Разом із тим, наведені норми процесуального права не виключають можливості участі особи у судовому засіданні дистанційно і з будь-якого іншого місця з використанням власних технічних засобів».

Верховний Суд зазначив у своєму рішенні, що «захисник ОСОБА_3 раніше брав участь у судових засіданнях Великої Палати Верховного Суду у режимі відеоконференції з приміщення Закарпатського апеляційного суду, а захисник ОСОБА_2 – Полтавського апеляційного суду. Уповноважені працівники цих судів перевірили особу кожного адвоката в установленому законом порядку, а відтак вимоги статті 336 КПК щодо ідентифікації осіб як учасників процесу у справі виконано. ОСОБА_3 та ОСОБА_2 зареєстровані і раніше проживали в місті Сєвєродонецьку Луганської області, яке станом на сьогодні є тимчасово окупованим. Адвокат ОСОБА_3, перебуваючи за кордоном, об'єктивно не в змозі взяти участь у розгляді справи безпосередньо або з приміщення іншого суду на території України.

Крім того ВС звернув увагу, що «забезпечення дистанційної участі у судовому провадженні адвоката ОСОБА_2 з приміщень інших судів у місті Полтаві, де адвокат наразі тимчасово проживає, ускладнене у зв'язку з можливими непередбачуваними

тривалими відключеннями електропостачання у цьому суді. Водночас, як зазначається у клопотанні, ОСОБА_2 має змогу взяти участь у касаційному розгляді у режимі відеоконференцзв'язку з використанням власного обладнання з місця, де електропостачання і доступ до мережі Інтернет гарантовано є стабільнішими.

Виходячи з наведеного, з метою забезпечення належної реалізації прав засуджених ОСОБА_4 та ОСОБА_6 на захист, оперативності й ефективності кримінального провадження в умовах воєнного стану, введеного на території України Указом Президента N 64/2022 від 24 лютого 2022 року (зі змінами), ВС вважав за необхідне й можливе забезпечити участь захисників ОСОБА_3 та ОСОБА_2 у судовому засіданні за межами приміщення суду у підсистемі відеоконференцзв'язку з використанням власних технічних засобів» [5].

Проте у правозастосовній практиці є і негативні приклади скасування судових рішень судом касаційної інстанції, у випадках коли апеляційний суд не дотримався положень ст.336 КПК України та провів судовий розгляд за участі адвоката, який вийшов на зв'язок поза зоровим контактом звичайним телефоном. Як зазначено у постанові колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 13 червня 2023 року у справі № 225/127/17, за вироком місцевого суду троє обвинувачених у заволодінні майном були засуджені до дев'яти років позбавлення волі з конфіскацією майна. Рішення ними було оскаржено в апеляційному суді, який залишив вирок у силі. Проте під час розгляду касаційної скарги засуджених з'ясувалось, що апеляційний суд розглядав провадження за участю захисника в телефонному режимі, оскільки той не міг під'єднатись за допомогою відеоконференцзв'язку. Крім того ВС зазначив, скасовуючи вказане рішення, що, апеляційний суд не прийняв ухвалу щодо участі захисника в режимі відеоконференції, як того вимагає КПК України, а у рішенні про залишення вироку без змін апеляційний суд безпідставно зазначив, що захисник брав участь у режимі відеоконференції. ВС скасував рішення апеляційного суду з вказаних підстав та повернув справу на новий розгляд [3, 6].

Висновки. Триваючий воєнний стан спонукає законодавців якнайшвидше усунути цю прогалину у кримінальному процесуальному законодавстві, зокрема у ст. 336 КПК України, конкретизувавши можливість здійснення участі під час судового провадження у режимі відеоконференції за допомогою власних технічних засобів.

Наразі згідно відомостей офіційного веб-порталу Верховної Ради України 23.02.2024 прийнято відповідний проєкт Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи» (реєстр. № 8219), який вносить суттєві зміни до порядку участі в судовому засіданні дистанційно. Зокрема згідно запропонованих змін в ст. 336 КПК України, учасник кримінального провадження подає клопотання про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду не пізніше ніж за п'ять днів до судового засідання.

Копія клопотання в той самий строк надсилається іншим учасникам кримінального провадження. Учасники кримінального провадження беруть участь у судовому засіданні в режимі відео конференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів та електронного цифрового підпису згідно з вимогами Положення про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему та/або положень, що визначають порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи.

Ризики технічної неможливості участі в відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів, переривання зв'язку тощо несе учасник кримінального провадження, який подав відповідне клопотання.

У випадку технічної неможливості участі в відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів, переривання зв'язку в учасника, участь якого є обов'язковою, суд відкладає судовий розгляд. Якщо технічна неможливість участі в відеоконференції поза меж-

ами приміщення суду з використанням власних технічних засобів, переривання зв'язку мають ознаки зловживання правом з метою затягування судового розгляду, суд своєю вмотивованою ухвалою може позбавити учасника кримінального провадження права участі в відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів у цьому кримінальному провадженні [7].

Тобто, ті механізми вирішення проблем дистанційної участі в судовому розгляді, які

раніше існували лише на рівні рекомендацій, на даному етапі вже викристалізувались в окремі положення КПК України. При належній організації судового процесу, дистанційна участь сторони кримінального провадження сприятиме дотриманню розумності строків розгляду кримінального провадження, вирішуватиме проблему затягування судового розгляду у зв'язку із неприбуттям сторін безпосередньо в судові засідання, зменшить відсоток нерозглянутих судами кримінальних проваджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Лист Верховного Суду № 2/0/2-22 від 03.03.2022 «Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану». URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/war/Inform_lyst_2022_03_03.pdf

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

3. Ткач А. Особливості забезпечення дистанційної участі в судовому розгляді кримінального провадження під час дії правового режиму воєнного стану. С. 156-160. Кримінальне процесуальне право на сучасному етапі розвитку України: матеріали круглого столу, присвяч. 40-річчю кафедри кримінального процесу (Київ, 27 жовт. 2023 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарєв, С. С. Чернявський та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. 360 с.4. Ухвала Франківського районного суду м. Львова у справі № 465/3106/17 року від 10.07.2023- URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/112092784>

5. Ухвала Верховного Суду у справі N 415/2182/20 від 05.07.2023 року. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/112030640>

6. Постанова колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 13 червня 2023 року у справі N 225/127/17 (провадження N 51-3295 км 22). URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/111614175?utm_source=jurliga.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=jl01&_ga=2.90900248.3245426.1698180071-665380057.1639515200#_gl=1*1mkzh9v*_gcl_au*NTE3MzU0MDg0LjE2OTgxODAwNzA

7. Проект Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи № 8219 від 23.11.2022. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40876>